

Cu toate că demersurile științifice întreprinse s-au soldat cu rezultate notabile, anumite aspecte insuficient valorificate reprezintă încă adevărate provocări pentru specialiști. Nu întâmplător, interesul științific aparte pentru istoria Cetății Albe și a regiunii nord-vest-pontice în perioada evului mediu se menține și în ultimele două decenii, atât în mediul cercetătorilor din România, Republica Moldova, cât și din Ucraina. În acest interval de timp au fost publicate un număr semnificativ de studii și monografii menite să elucideze diverse aspecte ale edificării fortificației medievale, evoluției istorice și rolului economic al orașului în această regiune a Mării Negre, precum cele semnate de Victor Spinei (*La genèse des villes du sud-est de la Moldavie et les rapports commerciaux des XIIIe-XIVe siècles*, în „Balkan Studies”, 35, 2, Thessaloniki, 1994, p. 215-242; *Comerțul și geneza orașelor din sud-estul Moldovei (secolele XIII-XIV)*, în *Universa Valachica: Români în contextul politic internațional de la începutul mileniului al II-lea*, Chișinău, 693-780; *Cetatea Albă în însemnările de călătorie ale pelerinilor ruși din secolele XIV-XV*, în *Națiunea română. Idealuri și realități istorice. Acad. Cornelia Bodea la 90 de ani*, ed. Al. Zub, V. Achim, N. Pienaru, București, 2006, p. 483-491), Ștefan S. Gorovei (*Întemeierea Moldovei. Probleme controversate*, Iași, 1997, p. 200-210); Pavel P. Birnea (*Iz istorii moldavskogo Belgoroda-Cetatea Albă*, în „Akkermanskije drevnosti”, 1, 1997, p. 107-126), Ionel Căndea (*Cetatea Albă în istoriografia românească*, în „Studii și materiale de istorie medie”, XIX, 2001, p. 217-226; *Cetatea Albă (La Cité Blanche) dans l'historiographie roumaine*, în *Tyras, Cetatea Albă / Belhorod-Dnistro's'kyj*, I, Săpături 1996-1999, ed. P. Roman și S. Kryzhickij, București, 2002, p. 29-50; *Cetatea Albă în istoriografia românească din secolul al XIX-lea*, în *Arta istoriei, istoria artei. Academicianului Răzvan Theodorescu la 65 de ani*, red. M. Popa, București, 2004, p. 273-281), Mariana Șlapac (*Cetatea Albă. Studiu de arhitectură medievală militară*, Chișinău, 1998; *Cetăți medievale din Moldova (mijlocul secolului al XIV-lea – mijlocul secolului al XVI-lea)*, Chișinău, 2004), Ștefan Andreescu (*Din istoria Mării Negre (Genovezi, români și tătari în spațiul pontic în secolele XIV-XVII)*, București, 2001, p. 9-33), Tatiana L. Samoilova (*Istoriya izuchenija antichnoj Tiry i srednevekovogo Belgoroda*, în *Tyras, Cetatea Albă / Belhorod-Dnistro's'kyj*, I, Săpături 1996-1999, ed. P. Roman și S. Kryzhickij, București, 2002, p. 13-27), Dan Floareș (*Fortificațiile Țării Moldovei din secolele XIV-XVII*, Iași, 2005), Vitalie Josanu (*Monument al civilizației medievale românești la Marea cea Mare: Cetatea Albă-Moncastro*, București, 2014), Andrei Krasnozhon (*Krepost' Belgorod (Akkerman) na Dnestre. Istoria stroitel'stva*, Chișinău, 2012; *Krepost' Belgorod (Akkerman) v istoricheskikh izobrazheniakh*, Chișinău-Odesa, 2016), ș.a.

În seria contribuțiilor notabile la reconstituirea istoriei și istoriografiei faimoasei cetăți portuare se înscrie

IONEL CÂNDEA, *Cetatea Albă. Cercetări arheologice și istorice, Muzeul Brăilei „Carol I”*, Editura Istros, Brăila, 2016, 317 p.

Reconstituirea istoriei Cetății Albe, fortăreață medievală și important oraș portuar, întemeiat la vărsarea fluviului Nistru în Marea Neagră, pe ruinele Tyras-ului antic, constituie o temă deosebită de cercetare, fiind abordată cu o anumită frecvență începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și de-a lungul ultimului secol de cei mai de seamă reprezentanți ai istoriografiei românești, precum Nicolae Iorga, Ioan Bogdan, Nicolae Bănescu, Gheorghe I. Brătianu, Petre P. Panaitescu, Șerban Papacostea, Victor Spinei, Ștefan Andreescu ș.a.

și volumul intitulat *Cetatea Albă. Cercetări arheologice și istorice / Cetatea Albă. Archeological and historical researches*, care a fost publicat de către distinsul cercetător și profesor, Ionel Căndea, la Editura Istros al Muzeului Brăilei „Carol I” din Brăila în anul 2016.

Volumul adună între copertile sale câteva studii și articole importante pentru cunoașterea și mai buna înțelegere a istoriei Cetății Albe. După cum este și firesc, cartea începe cu o consistentă parte istoriografică (*Cetatea Albă în istoriografia românească* (p. 1-60), în care sunt prezentate cele mai însemnate contribuții românești referitoare la evoluția istorică a cetății de la limanul Nistrului începând cu cele mai vechi mențiuni ale cronicarilor și până la sfârșitul anilor '90 ai secolului trecut. În continuare, domnul Ionel Căndea redă sub titlul *Cercetările arheologice din anii 1997-1998 de la Belgorod-Dnestrovsk (Cetatea Albă)* (p. 61-150) două rapoarte, care cuprind rezultatele săpăturilor arheologice de la Cetatea Albă efectuate de către reputatul medievist în anii 1997-1998. Se cuvine să amintim aici că aceste cercetări au fost posibile datorită semnării unui Acord de colaborare întocmit între Institutul de Arheologie al Academiei de Științe din Ucraina și fostul Institut Român de Tracologie al Ministerului Educației Naționale, care a și finanțat săpăturile. Campaniile arheologice din 1997-1998 reprezintă o realizare emblematică a arheologiei românești de atunci, întrucât s-a reușit, după mai bine de jumătatea de veac de la cercetările din perioada interbelică ale lui Paul Nicorescu și Grigore Avakian, revenirea arheologilor români, în persoana lui Ionel Căndea și a echipei coordonate de domnia sa, într-un sit deosebit de important pentru medievistica românească.

Cele două rapoarte arheologice (*Raport preliminar privind cercetările arheologice de la Belgorod-punctul „Citadelă” – 1997* (p. 61-85) și *Raport preliminar privind cercetările arheologice de la Belgorod-Dnestrovsk-punctul „Citadelă” – 1998* (p. 86-96), cuprind descrierea rezultatelor obținute pe parcursul celor două campanii desfășurate în incinta citadelei, lângă zidul de nord și de est, care au avut ca obiectiv principal găsirea unui răspuns „ce se poate da, de către arheologie, în coroborare cu toate celelalte genuri de izvoare, la întrebarea fundamentală: *Când a fost construită citadela?*”. Prezintă interes vestigiile scoase la lumina zilei, precum resturile unor construcții adosate zidului de est al citadelei, în această zonă fiind interceptate și ziduri identificate de Grigore Avakian în anul 1929. În ceea ce privește materialele descoperite aparținând perioadei secolelor XIV-XV, iese în evidență ceramica „de tradiție bizantină”, adică ceramica smălțuită cu picior inelar, care se înregistrează în registrul general cunoscut de la sud de Dunărea de Jos până în Moldova. Autorul atrage atenția asupra faptului că acest tip de ceramică este prezent pe o arie vastă în vestul și nord-vestul Mării Negre în secolele XIV-XVI, când „Bizanțul reprezenta doar o amintire” (p. 82). Această ceramică este precedată

cronologic de cea atribuită epocii „moldovenești”, de uz comun, nesmălțuită, cu decor în valuri. O alta categorie de vase de lut identificată în campaniile arheologice din 1997-1998 este cea produsă în centrele de olărie otomană, iar unele, după cum admite autorul descoperirilor, erau lucrate, probabil, în atelierele din oraș, după 1484. Dintre vasele de import, sunt scoase în evidență fragmentele unui vas din pastă albă pictat cu flori în cobalt, datat în a doua jumătate a secolului al XVI-lea sau în prima jumătate a veacului următor. Din suprafețele studiate au fost recuperate o ceașcă bol din pastă fină, albă, cu decor floral, răspândit în această zonă, ulcioare cu profil caracteristic, dar și tipuri ceramice de import „cu ingenioase combinații între motivele vechi geometrice ale lumii grecești și florile realizate de către meșteșugarii otomani”. Potrivit raportului, au fost descoperite pipe cu ștampile cu marca atelierului de fabricație, diverse obiecte de uz gospodăresc și unelte (topor, cuie, scoabe, balamale, piroane, străpungătoare, ace, degetare), piese de podoabă, arme (vârfuri de săgeți, ghiulele din fontă, piese de harnașament (cataramă, potcoave), monede, vase din sticlă ș.a. Textul rapoartelor este ilustrat de 55 de planșe, incluzând planuri ale citadelei, ale amplasării suprafețelor cercetate începând cu anul 1900 și până în 1984, apoi planul cercetărilor arheologice din anii 1997-1998 și planșe cu profilele segmentelor studiate și cu materialele descoperite în aceste două campanii arheologice.

În cuprinsul volumului au fost incluse trei lucrări, care contribuie la întregirea tabloului istoriei politico-militare a importantei cetăți de la Nistru (*Asediul Cetății Albe de către turci la 1484 într-un izvor italian mai puțin cunoscut* (p. 151-160), precum și al vieții religioase a comunității creștine din acest oraș (*Altarul bisericii din citadela de la Cetatea Albă și „ipoteza otomană” privind ridicarea cetății* (p. 161-165); *Edificii religioase la Cetatea Albă și Cetatea Sucevei (secolele XIV-XV)* (p. 171-177).

În concluzie, salutăm ideea domnului academician Ionel Căndea de a publica un volum bilingv consacrat Cetății Albe cu traducerea integrală în limba engleză a celor șase lucrări incluse, astfel facilitând și accesul specialiștilor din centrele academice și universitare din afara granițelor românești, interesați de problematica edificării și evoluției istorice a importantei fortărețe și port medieval de la Marea Neagră.

LUDMILA BACUMENCO-PÎRNĂU